

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 27.2.2020 (VN/3437/2019)

Lausunto oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista koskevasta työryhmän mietinnöstä

1. Oikeusministeriö on pyytänyt korkeimmalta oikeudelta lausuntoa työryhmän mietinnöstä, joka koskee oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista (Mietintöjä ja lausuntoja -sarjan julkaisu 2020:11). Korkein oikeus on päättänyt antaa seuraavan lausunnon.

2. Mietinnössä ehdotetaan, että oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettuun lakiin lisätään säännös (12 §:n 1 momentin 4 kohta), jonka mukaan tuomioistuin saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, jos tiedot sisältyvät ratkaisutietoihin tai ratkaisiasiakirjoihin ja tiedot ovat tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi.
3. Korkein oikeus pitää ehdotettua säännöstä ongelmattomana ja kannatettavana siltä osin kuin tuomioistuimille annettaisiin katseluoikeus toisten tuomioistuinten tallettamiin julkisiin ratkaisutietoihin ja -asiakirjoihin. Korkein oikeus katsoo kuitenkin, että työryhmän mietinnössä ei ole kiinnitetty riittävää huomiota katseluoikeuteen toisen tuomioistuimen tallettamien salassa pidettävien ratkaisutietojen ja -asiakirjojen osalta.
4. Ehdotettua katseluoikeutta olisi perusteltua tarkastella syvällisemmin erityisesti sellaisissa asioissa, joihin liittyy jokin korostetun tärkeä salassapitointressi. Erityisesti tämä koskee ensimmäisenä oikeusasteena ainoastaan Helsingin käräjäoikeudessa käsiteltäviä valtio- ja maanpetosasioita sekä siviili- ja sotilastiedustelua koskevia asioita. Myös anonyymiin todisteluun ja salaisiin pakkokeinoihin liittyy korostettu salassapitointressi. Asian jatkovalmistelussa olisi syytä perusteellisesti arvioida kysymystä siitä, koskisiko tuomioistuinten oikeus katsella toisten tuomioistuinten salassa pidettäviä ratkaisutietoja ja -asiakirjoja myös edellä kuvatuissa ja muissa vastaavanlaisissa asioissa annettuja ratkaisuja, joiden salassapitoa voidaan pitää korostetun tärkeänä. Tässä yhteydessä olisi tarpeen puntaroida muun muassa oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamisen ja salassapitointressin välisiä painoarvoja.
5. Toisena esimerkkinä perusteellisempaa arviointia edellyttävästä tilanteesta voidaan mainita käytännössä tavanomainen tilanne, jossa tuomioistuimen ratkaisu on pääosin julkinen, mutta se on määrätty salassa pidettäväksi siltä osin kuin ratkaisusta ilmenee asianomistajan henkilöllisyys rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista asianomistajan yksityiselämään liittyvää seikkaa. Jos toinen tuomioistuin haluaa tutustua ratkaisuun pyrkiäkseen varmistamaan oikeuskäytännön yhtenäisyyden, tuomioistuimelle ei ole merkitystä asianomistajan henkilöllisyydellä vaan ratkaisun julkisen version katseluoikeus riittää. Tässä yhteydessä olisi kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, että salassapitosääntelyssä on tältä osin kysymys perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan toteuttamisesta.
6. Niin kuin työryhmän mietinnössäkin on todettu, ehdotetussa 12 §:n 1 momentin 4 kohdassa on kyse julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (tiedonhallintalaki) 23 §:ssä tarkoitetusta katseluyhteyden avaamisesta viranomaiselle. Mainitussa pykälässä säädetään lisäedellytyksistä katseluyhteyden avaamiselle ja viitataan lisäksi tiedonhallintalain 4 luvun tietoturvasuutta koskeviin säännöksiin. Näihin sisältyy muun muassa lain 18 §, jossa säädetään turvallisuusluokiteltavien asiakirjojen käsittelystä valtioneuvoston hallinnossa. Mietinnössä ei ole tarkasteltu tarkemmin ehdotetun säännöksen suhdetta tiedonhallintalain 4 luvun ja 23 §:n sääntelyyn sekä lain 18 §:n nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtioneuvoston hallinnossa (1101/2019). Koska tiedonhallintakysymyksiin liittyvä sääntely muodostaa varsin

monimutkaisen ja vaikeaselkoisen kokonaisuuden, tulisi jatkovalmistelussa tarkastella yksityiskohtaisesti ja konkreettisesti, millaiseksi ehdotetun säännöksen mukainen katselu oikeus käytännössä muodostuisi ja mitä turvatakeita siihen liittyisi, kun otetaan huomioon myös tiedonhallintalaista ja sen nojalla annetuista säännöksistä johtuvat velvoitteet. Korkein oikeus kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen puutteeseen, että ehdotetun lain 2 §:ssä, jossa säädettäisiin lain suhteesta muuhun lainsäädäntöön, ei ole lainkaan ehdotettu viitattavaksi tiedonhallintalakiin.

7. Korkein oikeus katsoo, että säännösehdotusta tulisi jatkovalmistelussa tarkastella uudelleen ja perusteellisesti arvioida, onko katselu oikeus mahdollista ja perusteltua antaa kaikkiin salassa pidettäviin ratkaisuihin. Jos vastaus on myöntävä, tulisi yksityiskohtaisesti selvittää, mitä rajoituksia tähän oikeuteen tarvitaan ja miten rajoitukset käytännössä toteutetaan.

8. Korkein oikeus kiinnittää lisäksi huomiota siihen terminologiseen kysymykseen, että ehdotetun säännöksen mukaan oikeus hakea ja käyttää tietoja olisi ”tuomioistuimella”. Ilmaisun voi ymmärtää viittaavan tuomioistuimeen viranomaisena. Käytännössä katselu oikeutta kuitenkin tarvitsisivat yksittäiset tuomarit ja tuomioistuinten esittelijät lainkäyttöasioita valmistellessaan ja käsitellessään. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen pyrkiä selventämään, keillä katselu oikeus käytännössä olisi.

9. Korkein oikeus toteaa vielä, että ehdotetun 12 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen oikeudesta saada toiselta tuomioistuimelta salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi säädetään erikseen. Yleisten tuomioistuinten kannalta viittaus kohdistuu oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 34 a §:n 1 momenttiin, jonka mukaan tuomioistuin voi luovuttaa toiselle tuomioistuimelle salassa pidettävän oikeudenkäyntiasiakirjan, jota toinen tuomioistuin tarvitsee lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi käsiteltävänä olevan asian ratkaisua harkitessaan. Mainitussa laissa oikeudenkäyntiasiakirjalla tarkoitetaan myös tuomioistuimen ratkaisua, joten tuomioistuimella on jo nyt kyseisen säännöksen nojalla oikeus mutta ei velvollisuutta luovuttaa salassa pidettävä ratkaisunsa toiselle tuomioistuimelle. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen selventää ehdotetun katselu oikeuden suhdetta jo olemassa olevaan, tietoja antavan tuomioistuimen harkinnan varassa olevaan mahdollisuuteen saada tieto salassa pidettävästä ratkaisusta.

10. Muilta osin korkeimmalla oikeudella ei ole lausuttavaa työryhmän mietinnöstä.

Presidentti

Tatu Leppänen

Kansliapäällikkö

Tommi Vuorialho

Esittely täysistunnossa 26.3.2020

Läsnä: Presidentti Leppänen sekä oikeusneuvokset Häyhä, Jokela, Sippo, Koponen, Kantor, Littunen, Huovila, Antila, Hirvelä, Uusitalo, Engstrand, Ilveskero, Mäkelä, Välimaa, Tammi-Salminen, Tapani, Ojala ja Guimaraes-Purokoski.

Nurminen Marja
Korkein oikeus